

ชื่อเรื่อง: การจัดการกรณีตรวจพบเชื้อพิษสุนัขบ้าในวัว ด้วยระบบสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health)

ตำบลเม็กดำ อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ชื่อเจ้าของผลงาน: รัตนาวรี ทำธง, สุภาพร วาระโก

ชื่อผู้นำเสนอผลงาน: นางรัตนาวรี ทำธง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สสอ.ยักษ์ภูมิพิสัย

สถานที่ติดต่อ: เบอร์โทรศัพท์ 093-6591325 E-mail : kaojaonoi@gmail.com

สรุปสาระสำคัญ

ความเป็นมาวันที่ 30 พฤษภาคม 2567 เวลา 10.00 น.ทีม SRRTอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย ได้รับแจ้งจากงานควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม พบวัวป่วยอาการเข้าข่ายโรคพิษสุนัขบ้า จึงได้ออกสอบสวนเพื่อยืนยันการรายงานโรค สาเหตุของการเกิดโรค ค้นหาผู้สัมผัสโรค รวมทั้งเพื่อหาแนวทางมาตรการควบคุมป้องกันโรคไม่ให้แพร่ระบาด

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาระบาดวิทยาเชิงพรรณนา โดยการทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์และในคน ของอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย ตั้งแต่ปี 2566 – 2567 สอบสวนโรคโดยใช้แบบรายงานการสอบสวนโรคและระบาดวิทยาของโรคพิษสุนัขบ้า ในผู้ที่สัมผัสกับวัวที่ยืนยันเป็นโรคพิษสุนัขบ้า โดยกำหนดนิยามในการค้นหา ผู้สัมผัสโรคหมายถึง ประชาชนในตำบลเม็กดำ ที่สัมผัสกับสารคัดหลั่งของวัวที่ยืนยันเป็นโรคพิษสุนัขบ้า โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลรวมกับการศึกษาผลการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ โดยการส่งหัววัวตรวจด้วยวิธี Fluorescent Antibody Technique (FAT) ที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จังหวัดขอนแก่น

ผลการศึกษา พบวัวป่วยที่ยืนยันการติดเชื้อพิษสุนัขบ้า 1 ตัว ครอบครัวเจ้าของวัวป่วย มีสมาชิกในครอบครัว 3 คน วัว 14 ตัว สุนัข 3 ตัว ซึ่งบ้านและคอกอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร ล้อมรั้วปล่อยเลี้ยงในพื้นที่นาตนเอง อาการวัวที่ยืนยันเชื้อพิษสุนัขบ้า มีอาการลั่นห้อย น้ำลายไหล กลืนไม่ได้ ขาแข็งเดินลำบากและซึม ประวัติการสัมผัส เจ้าของให้ข้อมูลว่าต้นเดือนเมษายนมีสุนัขจรจัดลักษณะดุร้าย เข้ามาไล่กัดฝูงวัวในคอก ด้วยความโกรธจึงฆ่าสุนัขและจัดการฝัง โดยไม่ได้สำรวจจำนวนและประเมินอาการวัวที่ถูกกัด 19 พฤษภาคม 2567 วัวในคอกตัวแรกเริ่มมีอาการป่วยมีนิสัยดุร้ายวิ่งไล่ชนวัวตัวอื่นในคอกและเจ้าของน้ำลายไหล กลืนไม่ได้ มีอาการ 4 วันแล้วตายจัดการโดยการฝัง 28 พฤษภาคม 2567 วัวตัวที่สองเริ่มมีอาการคล้ายวัวตัวแรก ซึ่งปศุสัตว์ตัดหัวส่งตรวจ ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการพบเชื้อพิษสุนัขบ้า พื้นที่เกิดเหตุ หมู่ 11 ต.เม็กดำ เป็นหมู่บ้านเดี่ยว จำนวน 185 หลังคาเรือน มีสุนัขมีเจ้าของทั้งหมด 69 ตัว แมวมีเจ้าของทั้งหมด 27 ตัว วัว 124 ตัว ควาย 73 ตัว

ผู้สัมผัสโรคเพิ่มเติมในชุมชน มีผู้สัมผัสวัวยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าโดยตรง 5 ราย คือเจ้าของวัว,ปศุสัตว์และอาสาปศุสัตว์ และมีผู้สัมผัสวัวป่วยตัวแรกเพิ่มเติม 3 ราย คือ เพื่อนบ้านที่มาช่วยฝังซากวัว โดยทั้ง 8 รายได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์

การดำเนินงานตามแนวคิดระบบสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health)

1.การจัดการด้านคน อส.ม.และจนท.รพ.สต.สำโรง เฝ้าระวังติดตามผู้ถูกสุนัขสงสัยกัดและผู้สัมผัสวัวป่วยเข้ารับวัคซีน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาสัมพันธ์สื่อสารความเสี่ยงการป้องกันตนเองไม่ให้โดนสุนัขกัดตามหลัก 5 ย. และการปฏิบัติตนเมื่อถูกสุนัขกัด **2.การจัดการด้านสัตว์** อาสาปศุสัตว์และอบต.เม็กดำ สำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัขแมว วัวและควายในพื้นที่ ปศุสัตว์อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย เฝ้าระวังการเกิดโรคในสัตว์ พร้อมทั้ง ให้อาหารพิษสุนัขบ้าแก่สุนัขและแมวครอบคลุมพื้นที่ ม.11,ม.12 และ ม.17 ต.เม็กดำ จำนวน 500 โดส **3.ด้านระบบจัดการและ**

สิ่งแวดลอม 1)จัดทำระบบเฝ้าระวังสุนัขจรจัดเข้ามาในพื้นที่โดยอสม.โดยหากพบสุนัขจรจัดอาการเข้าข่ายให้รายงานรพ.สต.ทราบทันที 2)จัดทำระบบติดตามกลุ่มคนที่ถูกสุนัขกัดให้เข้ารับวัคซีนจนครบตามเกณฑ์โดยอสม. 3)ปศุสัตว์อำเภอพยุหะภูมิพิสัยออกประกาศ กำหนดเขตโรคระบาดชั่วคราว ชนิดโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม – 30 มิถุนายน 2567

ปัญหาและข้อจำกัดในการสอบสวน

1.สุนัขต้องสงสัยและวัวตัวแรกที่ป่วยตายไม่ได้ส่งหัวตรวจยืนยันเชื้อจึงขาดหลักฐานการเชื่อมโยงการติดเชื้อมะเร็งสุนัขบ้า

2.เนื่องจากมีสุนัขไม่มีเจ้าของในพื้นที่ ทำให้การให้วัคซีนพิษสุนัขบ้าอาจไม่ครอบคลุม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความคุ้มครองป้องกันการเกิดโรคในสัตว์

สรุปผลการดำเนินงาน จากการศึกษาพบสัตว์ป่วยยืนยัน 1 ตัว เป็นวัวเพศเมีย เริ่มมีอาการวันที่ 28 พฤษภาคม 2567 ด้วยอาการ ขาแข็งเดินลำบาก ซึม น้ำลายไหล กลืนไม่ได้ ผลตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ โดยการส่งหัววัวตรวจด้วยวิธี Fluorescent Antibody Technique (FAT) ที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จังหวัดขอนแก่น ผลพบเชื้อพิษสุนัขบ้า การค้นหาลำตัวป่วยเพิ่มเติม พบว่าต้นเดือนเมษายนมีสุนัขมีอาการเข้าข่ายเข้ามาใกล้ทุ่งวัวในคอก 1 ตัว 19 พฤษภาคมวัวมีอาการเข้าข่ายป่วยตาย 1 ตัว การค้นหาลำตัวสัมผัสโดยตรง วัว 12 ตัว สุนัข 3 ตัว ได้รับวัคซีนตามเกณฑ์ การค้นหาลำตัวสัมผัสเพิ่มเติม มีผู้สัมผัสโดยตรงทั้งหมด 8 ราย ซึ่งได้รับการประเมินความเสี่ยงโดยแพทย์และได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์ จากการเฝ้าระวังในพื้นที่ที่ไม่มีคนและสัตว์ที่มีอาการเข้าข่ายพิษสุนัขบ้า

ปัจจัยความสำเร็จ

เป็นการดำเนินงานตามแนวคิดระบบสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health) มาใช้ในการเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรค ทำให้สามารถจำกัดวงการสัมผัสสัตว์ติดโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและสัตว์ได้อย่างรวดเร็ว และดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1.ควรมีระบบรายงานสุนัขจรจัดที่มีอาการเข้าข่ายสงสัย โดยหากประชาชนพบเห็นให้รายงานผู้นำชุมชนและปศุสัตว์ทราบทันที

2.ควรมีการจัดการดูแลสุนัขและแมวจรจัดโดย อปท.ในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

1.กรมปศุสัตว์.รายงานผลการวิเคราะห์ทดสอบชั้นสูตรโรคสัตว์. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จังหวัดขอนแก่น.2567

2. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies).สืบค้น 30 พฤษภาคม 2567. จาก https://ddc.moph.go.th/disease_detail.php?d=25

3.วรรณศิริ ศรีสุข. (2564). การพัฒนาแกนนำชุมชนในการเฝ้าระวัง และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) ตามแนวคิดระบบสุขภาพหนึ่งเดียว.47(4), 995-1004. DOI: 10.14456/dcj.2021.86